Enligt sändlista

Bildande av naturreservatet Fonnsänget, Väte socken, Gotlands kommun

Beslut

Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken beslutar länsstyrelsen att förklara det område som avgränsats med heldragen svart linje i bifogad karta, bilaga 1, som naturreservat. Naturreservatet har den avgränsning som framgår av bifogad karta och med de gränser som slutligen utmärks i fält. Beslutet riktar sig till var och en, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.

Reservatets namn ska vara Fonnsänget.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Fonnsänget
Kommun	Gotland
Lägesbeskrivning	2 mil sydöst om Visby. Se översiktskarta
Mittkoordinater	N 6370122, E 702143 (SWEREF 99 TM)
Fastigheter	Del av Väte Annex 1:1, skifte 2
Ägarförhållande	Prästlönetillgångar i Visby stift
Areal	15 hektar
Nyttjanderätter m.m.	Avtal för jakt och bete
Förvaltare	Länsstyrelsen i Gotlands län

Syftet med naturreservatet

Syftet med bildandet av naturreservatet Fonnsänget är att:

- vårda ett hävdat änge med dess flora och fauna,
- bevara, utveckla, skydda och vårda ett ädellövområde med dess flora och fauna,

- området ska bidra till att upprätthålla gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå för naturtyperna löväng (6530), nordlig ädellövskog (9020) och trädklädd betesmark (9070),
- strukturer som gamla hasselbuskar, stående och liggande död ved, blandad trädslagsammansättning, hålträd och artrik slåtteranpassad flora ska förekomma i en omfattning som är gynnsam för områdets naturtyper samt typiska och rödlistade arter,
- reservatet ska erbjuda livsmiljö för den flora och fauna som är typisk för de ovan nämnda naturtyperna,
- tillgodose behov av naturområden för friluftslivet.

Syftet ska uppnås genom:

- bete,
- naturvårdsinriktad hävd med fagning, slåtter och klappning,
- naturvårdsinriktad röjning i busk- och trädskiktet,
- anordningar och åtgärder för områdets besökare, t.ex. informationsskyltar, markerade stigar och stängselgenomgångar.

Översiktskarta

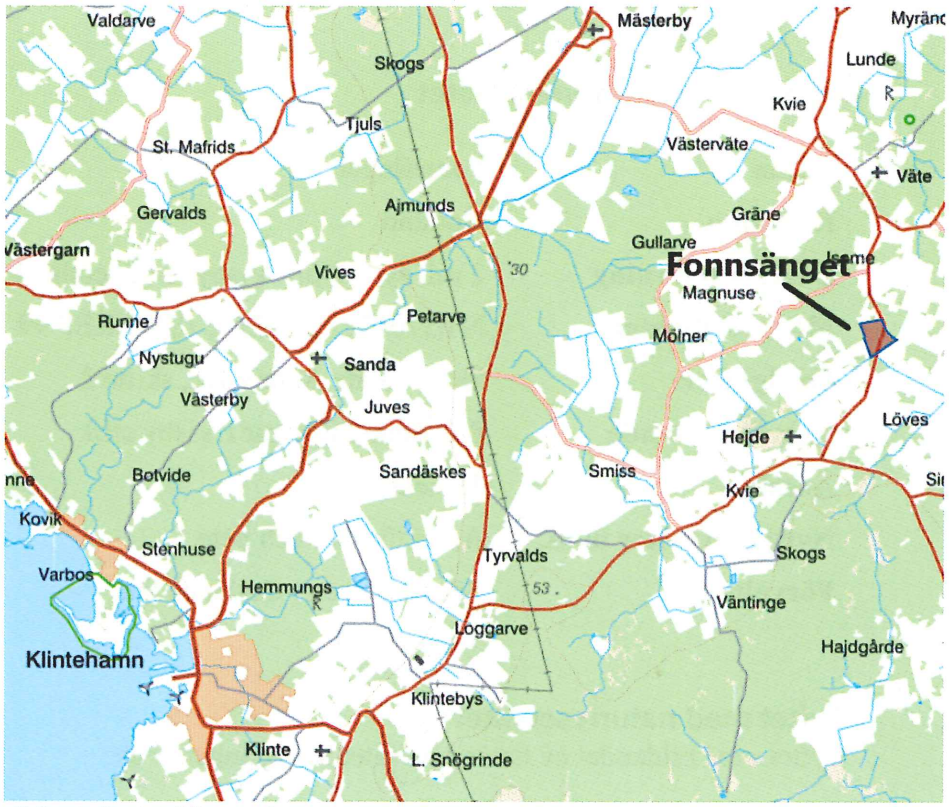

© *Lantmäteriet, Länsstyrelsen*

Figur 1. Fonnsängets placering visas med röd polygon

Skälen för beslutet

Området prioriteras för skydd eftersom det till största delen består av löväng med slåtteranpassad flora samt ädellövskog och trädklädd betesmark med skoglig kontinuitet. Ängsmark är en naturtyp som minskat drastiskt sedan 1800-talet och som kan komma att helt försvinna om dessa marker inte sköts. Lövängen, skogen och betesmarken utgör naturtyper som är prioriterade för skydd. Här finns höga naturvärden i form av strukturer och arter som är viktiga att bevara för att gynna den biologiska mångfalden. Tabell 1 nedan visar reservatets prioriterade bevarandevärden. Angivna naturtyper är klassade enligt art- och habitatdirektivet.

Tabell 1. Prioriterade bevarandevärden

Naturtyper	Löväng (6530), Trädklädd betesmark (9070) och Nordlig ädellövskog (9020)
Strukturer och funktioner	Gamla ekar, askar och hasselbuketter, stående och liggande död ved, hålträd, slåtteranpassad flora

Beslutet är en del av att uppfylla den av regeringen antagna strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Denna strategi är Sveriges svar på hur vi ska bidra till att uppfylla den strategiska planen inom konventionen om biologisk mångfald, målen i EU:s strategi för biologisk mångfald samt målen i vårt nationella miljömålsarbete.

Föreskrifter

För att uppnå och tillgodose syftet med naturreservatet beslutar länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att nedan angivna föreskrifter ska gälla för naturreservatet.

Reservatsföreskrifter

Länsstyrelsen föreskriver följande föreskrifter för reservatet:

A Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden, som behövs för att uppnå syftet med reservatet

Utöver vad som i övrigt gäller är det förbjudet att inom reservatet:

1. uppföra byggnad eller anläggning,
2. anlägga väg,
3. dra fram mark- eller luftledning,
4. gräva, schakta, fylla ut, spränga eller på annat sätt skada mark,
5. dika eller dämma,
6. anordna upplag,
7. avverka, upparbeta eller bortföra levande eller dött träd eller buske eller utföra annan skogsvårdsåtgärd,
8. tillföra växtnäringsämne eller använda kemiskt bekämpningsmedel,
9. tillskottsutfodra betesdjuren då de uppehåller sig inom reservatet,
10. införa för området främmande växt- eller djurart.

Föreskrifterna ovan ska inte utgöra hinder för:

a) förvaltaren, eller den som förvaltaren utser, att utföra de åtgärder som framgår av föreskrifterna B enligt 7 kap 6 § nedan,
b) normalt underhåll av befintliga vägar,
c) att gräsytan fram till gårdskorset klipps inför gudstjänst som hålls i änget,
d) tryffelsök för innehavare av rätt till detta.

B Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet inom naturreservatet ska tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

1. att reservatsgränsen röjs och markeras,
2. att vandringsled/stig anläggs och underhålls,
3. att bänkbord, soptunna och toalettbyggnad ställs upp,
4. att skyltar med information om reservatet sätts upp,
5. att uppförande av en portal samt bandtun sker vid ingången till änget,
6. att parkeringsytan underhålls och utökas,
7. att reservatet stängslas och betas,
8. att traditionell ängshävd med hävdmomenten fagning, slåtter, höbärgning, klappning och röjning sker i den slåtterhävdade delen av området,

9. att träd som faller i lövängen och därmed hindrar skötseln får flyttas till utkanten av lövängen,
10. att naturvårdsinriktad röjning och plockhuggning sker,
11. att undersökning och dokumentation av mark, vegetation samt växt- och djurliv sker i uppföljningssyfte,
12. att användning av nödvändiga beprövade metoder i syfte att bekämpa invasiva och för området främmande arter sker,
13. att användning av nödvändiga beprövade skötselmetoder i syfte att bevara naturvärden och kompensera för förlust av naturvärden som hotas av invasiva arter sker.

Fastställelse av skötselplan

Länsstyrelsen fastställer i enlighet med 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. bifogad skötselplan, bilaga 2, för naturreservatets långsiktiga vård.

Beskrivning av ärendet

Ärendets beredning

Under 2017 påbörjades diskussioner med markägaren. År 2018 påbörjades arbetet med reservatsbildning.

Redogörelse av inkomna synpunkter på beslut och skötselplan

Sakfråga	*Framförda synpunkter*	*Länsstyrelsens bemötande*
Markägare		
Svenska kyrkan	Kontakta djurhållaren ang föreskrift om tillskottsfodring av betesdjur.	Djurhållaren har tagit del av beslutsförslaget.
	Änget är sedan länge utpekat som kyrkoreservat. Bra om det framgår vid bildandet och i dokumentation.	Informationen har lagts till i beslutet.
	Marken belastas av jordbruksarrende på den östra sidan av vägen samt av	Rättighetsinnehavarna till jakt och bete har tagit del av beslutsförslaget. Föreskrifterna tillåter

	jaktupplåtelse på hela området. För närvarande finns ingen upplåtelse för sökning av tryffel på området, men det kan bli aktuellt i framtiden.	sökning av tryffel på området.
Förening		
Naturskyddsföreningen	Hävden av änget är det absolut viktigaste. Detta bör ges prio 1 i skötseltabellen i skötselplanen.	Hävden har satts till prio 1.
	Följderna av bete är svåra att förutse, och medför inte med automatik att naturvärdena skulle öka. Vi avråder därför för att införa efterbete i änget.	Bete som generell skötselform har tagits bort från skötselområde 1. Skötselplanen tillåter dock bete som ett komplement vid framtida behov.
	Det föreslås ganska betydande röjningar av främst hassel. Det är viktigt att änget får en varierad struktur, där områden med tätare buskar och träd (runnor) blandas med öppnare bredsrum.	Omfattningen av hasselbuskage som ska tas ned har minskats (från 50% till 25%). Vikten av en bibehållen varierad struktur i änget har beskrivits i skötselplanen.
	Upplevelsen för besökare till änget skulle höjas om gränsen mot p-platsen försågs med bandtun och portal.	Beslutet tillåter uppförandet av en portal samt bandtun vid entrén mot änget.
	Även om området längre tillbaka hävdats som änge och till och med varit åkermark (gott om små diken syns ännu i skogen),	Extensivt bete bör ske för att bromsa igenväxningen av ädellövskogen. Betesdjuren förmodas inte ge en betespåverkan i de tätaste delarna av skogen men kan

	menar vi att det är fel att satsa på att "backa bandet" för att skapa en halvöppen beteshage. Det skulle innebära ett enormt arbete med tveksamt resultat. Det går inte säkert att säga att naturvärden skulle öka genom ett sådant ingrepp, snarare riskeras att unika naturvärden spolieras. Vi föreslår att lövskogen lämnas i stort sett orörd. Röj endast fram en naturstig genom området.	ge positiv effekt i de delar som idag är halvöppna. Gallringens omfattning har minskats till att omfatta brynet mot ängsmarken, vandringsled samt för att frigöra trängda äldre träd.
	Parkeringsplatsen behöver göras större. Toalettbyggnad och soptunna är nödvändigt. Bord och bänkar placeras lämpligen en liten bit in i änget.	Skötselplanen och föreskrifter tillåter att tunnare träd tas ned kring parkeringsytan så att den kan bli större. Ytan kommer inte att grusas utan endast hållas fri från buskar och träd. Föreskrifterna tillåter uppförande av toalettbyggnad, soptunna och bänkbord.
Gotländska Ängskommittén	Om det hade varit möjligt att inkludera även lövskogspartiet i nordväst (Väte Örter 1:9) så skulle naturreservatets värde öka ytterligare.	Länsstyrelsen ser det som en framtida möjlighet att reservatet utvidgas i nordväst.
	Följderna av ett återupptaget efterbete i änget är svåra att förutse. Vi förordar därför att det sker med försiktighet, och att	Bete som generell skötselform har tagits bort från skötselområde 1. Skötselplanen tillåter dock bete som ett komplement vid framtida behov.

	uppföljning av påverkan på naturvärdena genomförs.	
	Det föreslås ganska betydande röjningar av främst hassel. Det är då helt centralt att värna om ängets varierade struktur, så att stråk med tätare buskar och träd (runnor) omväxlar med öppnare bredsrum. Det är tyvärr vanligt att ett änge vid restaurering får en alltför ”parkartad” struktur.	Omfattningen av hasselbuskage som ska tas ned har minskats (från 50% till 25%). Vikten av en bibehållen varierad struktur i änget har beskrivits i skötselplanen.
	I beteshagen ska betet fortgå, vilket vi tycker är bra. Området kan vara i behov av betesputsning för att få bort taggbuskar och rator, som nu har en tendens att bre ut sig.	Naturvårdsröjning har lagts till som skötselmetod i skötselområde 3.
	Till beteshagen på andra sidan vägen bör besökare inte lockas att gå tvärs över den trafikerade vägen. Kanske kunde det gå att ordna en liten parkeringsplats med stätta vid grusvägen i östra kanten istället, för att ändå göra den delen tillgänglig för besök.	Beteshagen öster om vägen är en del av reservatet men lövängen i den västra delen bedöms dra större andelen av besökarna. Därför räcker det med en parkering väster om vägen intill lövängen.
Privatpersoner		
Jens Petersson	Bifogar en karta som visar befintliga stigar som ansluter till	Länsstyreslsen har mottagit en karta som visar stigar. Anläggandet av framtida

	reservatet. Vill gärna koppla ihop dem genom nya stigar i Fonnsänget.	stigar i reservatet kommer att ordnas av förvaltarna.

Motivering till beslutet

Motiv till skyddsformen naturreservat

Länsstyrelsen har bedömt att det är ett angeläget allmänt intresse att Fonnsänget med dess arter och livsmiljöer bevaras och främjas långsiktigt, enligt de skäl som anges under rubriken "Skälen för beslutet". För att uppnå detta krävs skötsel i olika utsträckning i Fonnsängets naturmiljöer. För att naturmiljöerna ska kunna bevaras får inget konventionellt skogsbruk eller någon annan form av exploatering ske i området. För att garantera området det skydd och den skötsel som behövs för att bevara naturvärdena långsiktigt är det motiverat att skydda området som naturreservat.

Motivering till föreskrifterna

A-föreskrifter

Föreskrift 1-7 syftar till att förhindra fysisk skada på framför allt mark och berg, skog och vegetation samt hydrologi. Åtgärderna som förbjuds bedöms kunna orsaka så stor skada på och förändring av naturmiljön att den biologiska mångfalden påverkas negativt.

Föreskrift 8 och 9 syftar till att förhindra att den naturliga och artrika flora och fauna som finns i området påverkas negativt av den skadliga inverkan som bekämpningsmedel, växtnäringsämnen eller förhöjd kvävestatus har.

Föreskrift 10 syftar till att förhindra att främmande arter förs in i området.

Undantagen a och b behövs för att förvaltaren ska kunna sköta reservatet.

Undantagen c och d ger markägaren forsatt möjlighet att hålla gudtjänst i änget samt att söka tryffel.

B-föreskrifter

Föreskrift 1-6 behövs för att bibehålla och öka reservatets tillgänglighet och uppnå reservatets syfte kopplat till friluftslivet. Föreskrift 1 är också nödvändig för att befästa reservatets juridiska status.

Föreskrift 7-10 behövs för att förvaltaren ska kunna sköta reservatet och bevara naturvärderna.

Föreskrift 11 behövs för att kunna stämma av och anpassa skötseln till att styra naturvärdena i rätt riktning. Uppföljningen är även viktig för att kunna följa utvecklingen av biologisk mångfald och naturmiljöer på regional, nationell och internationell nivå.

Föreskrift 12-13 behövs för att kunna avvärja och reparera eventuella framtida problem med invasiva arter som kan hota reservatets arter och naturmiljöer. Invasiva arter är ett stort och växande hot mot biologisk mångfald då de kan konkurrera ut inhemska arter, förändra näringskedjor eller helt förändra naturmiljöer. I Fonnsänget finns idag inga kända förekomster av invasiva arter, men på grund av dessa arters stora och ökande utbredning i Sverige och i världen är det sannolikt att de kommer i framtiden. Då är det viktigt att det finns föreskrifter som tillåter en snabb bekämpning.

Miljökvalitetsmål

Beslutet ger ett långsiktigt skydd till ängsmark och skog med höga naturvärden samt till en rik biologisk mångfald med många sällsynta arter. Beslutet bidrar därmed till att uppfylla miljökvalitetsmålen *Levande skogar, Ett levande odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Ekosystemtjänster

Fonnsänget hyser en variation av friska och motståndskraftiga ekosystem. Naturmiljön bidrar till att bevara biologisk mångfald och artrikedom långsiktigt. En stor mångfald av växter och djur försäkrar oss tillgång till alla nyttor arterna bidrar med i ekosystemen och som vi är beroende av, såsom pollinering, nedbrytning och näringsåterförsel, jordbearbetning, predation av skadedjur på grödor och plantor och tillväxt av skogen genom mykorrhizasvampar.

Reservatet kommer att betas och kommer därmed bidra till den lokala köttproduktionen på Gotland.

Den föreslagna skötseln ökar områdets upplevelsevärden och tillgänglighet. Området förväntas bidra positivt till fysisk aktivitet, vilket gynnar folkhälsan.

Genom att området bli naturreservat kommer intresset att öka för att besöka platsen. Rik och vacker natur bidrar positivt till turistnäringen och till Gotlands varumärke som besöksmål.

Intresseprövning enligt 7 kap 25§ miljöbalken

Bildande av naturreservat är en fråga som är angelägen för det allmänna och som syftar till att uppfylla nationella och internationella mål om biologisk mångfald och ekosystem. Länsstyrelsen bedömer att inskränkningarna i enskilds rätt att använda mark och vatten inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses (7 kap. 25 § miljöbalken). I denna bedömning ingår valet av område, avgränsningen av området och reservatsföreskrifterna.

Valet av område är motiverat utifrån områdets höga natur- och friluftsvärden, se rubriken "Skälen för beslut".

I avgränsningen av reservatet har endast mark inkluderats som behövs för att uppnå syftet med skyddet.

Reservatets föreskrifter är inte mer inskränkande än vad som krävs för att uppnå syftet med skyddet.

Andra sakförhållanden

Länsstyrelsen bedömer att beslutet är förenligt med en från allmän synpunkt lämplig användning av mark- och vattenresurser.

Länsstyrelsen bedömer att beslutet är förenligt med hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. MB. Reservatet ligger inom riksintresse för rörligt friluftsliv (4 kap. 2 § miljöbalken) vilket är ett riksintresse som omfattar hela länet. Ett reservatsbeslut gynnar riksintressets avsikt. Reservatet ligger även inom Natura-2000 i enlighet med habitatdirektivet.

Vidare bedömer länsstyrelsen att beslutet överensstämmer med Bygg Gotland – översiktsplan för Gotlands kommun 2010–2025. Området ligger i en odlingsbygd. Naturreservatet inskränker inte i planerad markanvändning.

Bestämmelser som beslutet grundas på

Bildande av naturreservat

Enligt *7 kap. 4 § miljöbalken* får ett mark- eller vattenområde förklaras som naturreservat av länsstyrelsen i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet.

Föreskrifter och skälen för beslut

Enligt *7 kap. 5 § miljöbalken* ska skälen för beslutet anges i beslutet om att bilda naturreservat.

Enligt samma paragraf ska det i beslutet också anges de inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet, såsom förbud mot bebyggelse, uppförande av stängsel, upplag, schaktning, täkt, uppodling, dikning, plantering, avverkning, jakt, fiske och användning av bekämpningsmedel. En inskränkning får innebära att tillträde till området förbjuds under hela eller delar av året.

Enligt *7 kap. 6 § miljöbalken* får länsstyrelsen, om det behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet, förplikta ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla sådana intrång som att det inom området

1. anläggs vägar, parkeringsplatser, vandringsleder, raststugor, tältplatser, badplatser, sanitära inrättningar eller liknande anordningar,
2. bereds tillträde till mark för allmänheten där allmänheten annars inte har rätt att vistas,
3. utförs gallring, röjning, slåtter, plantering, betesdrift, avspärrning eller liknande åtgärder, eller
4. genomförs undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.

Skötselplan

Enligt *3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd* skall länsstyrelsen fastställa en skötselplan för naturreservatets långsiktiga vård. En skötselplan skall ingå i varje beslut om bildande av ett naturreservat.

Skötsel av fornlämningar

Länsstyrelsen har i egenskap av tillsynsmyndighet rätt att genomföra vård och skyddsåtgärder på fornlämning samt undersöka plats för fornfynd enligt 2 kap. 7 och 8 §§ Kulturmiljölagen (1988:950).

Förvaltare av naturreservatet

Enligt *21 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd* är länsstyrelsen förvaltare av naturreservatet om förvaltningen inte överlåts.

Intresseprövning

Varje medborgares egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad, utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen (2 kap. 15 § 1 st. regeringsformen). Hänsyn tas till enskilda intressen vid prövning av frågor om skydd av områden. En inskränkning i enskilds rätt att använda mark eller vatten som grundas på skyddsbestämmelse får därför inte gå längre än som krävs för att syftet med skyddet skall tillgodoses. (7 kap 25 § miljöbalken). Det innebär att nyttan med den vidtagna åtgärden måste stå i

proportion till det utförda och att mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet inte får användas. Utgångspunkten för naturreservat är att ingrepp som motiveras av hänsyn till naturvårds- och miljöintressen betraktas som angelägna allmänna intressen (Prop.1997/98:45, del 2, s. 97). Likaså anges i förarbetena att inskränkningen i den enskildes rätt kan gå långt i syfte att skydda miljö och natur.

Beskrivning av naturreservatet

Reservatet omfattar en löväng även kallat änge, med intilliggande ädellövskog och trädklädd betesmark. Änget som är ett kyrkoreservat har skötts med traditionella metoder, som fagning och slåtter under lång tid. Hävden i änget har under de sista åren dock endast utförts i delar av området. I nordväst angränsar lövänget mot en tätbevuxen ädellövskog där hassel, ask och ek är de dominerande trädslagen. Grövre träd förekommer spritt men igenväxningen av hassel, ask och asp är påtaglig. Skogen har ett fåtal gläntor och flera registrerade fornlämningar i form av stenformationer. I det till största delen skuggade och sparsamt bevuxna fältskiktet i ädellövskogen finner man blåsippa och myskmadra. Mossmattor täcker delar av marken. Död ved i olika steg i nedbrytningsprocessen förekommer spritt i hela skogen. Reservatet har höga naturvärden i form av flora och marksvamp, framförallt knutna till ängsmarken och ädellövskogen. En mer utförlig beskrivning av reservatet finns i skötselplanen i bilaga 2.

Upplysning

Länsstyrelsen kan meddela dispens från föreskrifter om det finns särskilda skäl och om det är förenligt med förbudets eller föreskriftens syfte.

Naturreservatet ligger inom ett Natura 2000-område. Enligt 7 kap 28a§ miljöbalken krävs det tillstånd för att bedriva verksamheter eller utföra åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i naturområdet. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området.

Utöver föreskrifterna för naturreservatet gäller också generella bestämmelser till skydd för naturmiljön, t.ex.

- körning i terräng med motordrivet fordon enligt terrängkörningslagen (1975:1313),
- fridlysning av alla vilda fåglar och däggdjur samt deras ägg, ungar och bon enligt jaktlagen (1987:259). Vissa andra växt- och djurarter är fridlysta enligt 8 kap. miljöbalken och artskyddsförordningen (2007:845).
- verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i särskilda skyddade områden (t.ex. Natura 2000) krävs tillstånd enligt 7 kap. 28 a-29 b §§ miljöbalken.

För skötsel av betesdjur gäller bestämmelser i Djurskyddslagen (1988:534).

Detta beslut ska kungöras i länets författningssamling och i ortstidningar.

Den som vill göra anspråk på ersättning eller kräva inlösen av fastighet ska väcka talan hos mark- och miljödomstolen mot staten inom ett år från det att beslutet, på vilket anspråket grundas, har vunnit laga kraft vid påföljd att rätten till ersättning eller inlösen annars går förlorad.

Du kan överklaga beslutet

Se bilaga 3.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Anders Flanking med naturvårdshandläggare Sebastian Bolander som föredragande. I den slutliga handläggningen har även reservatsförvaltare Malin Wred medverkat. Förslaget är berett i länsstyrelsens ledningsgrupp.

MW

Anders Flanking

Sebastian Bolander

Så här hanterar vi dina personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Bilagor

1. Karta till beslutet
2. Skötselplan
3. Hur du överklagar beslutet

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Bilaga 1

Dnr: 511-3270-18

Karta tillhörande beslut om naturreservatet Fonnsänget

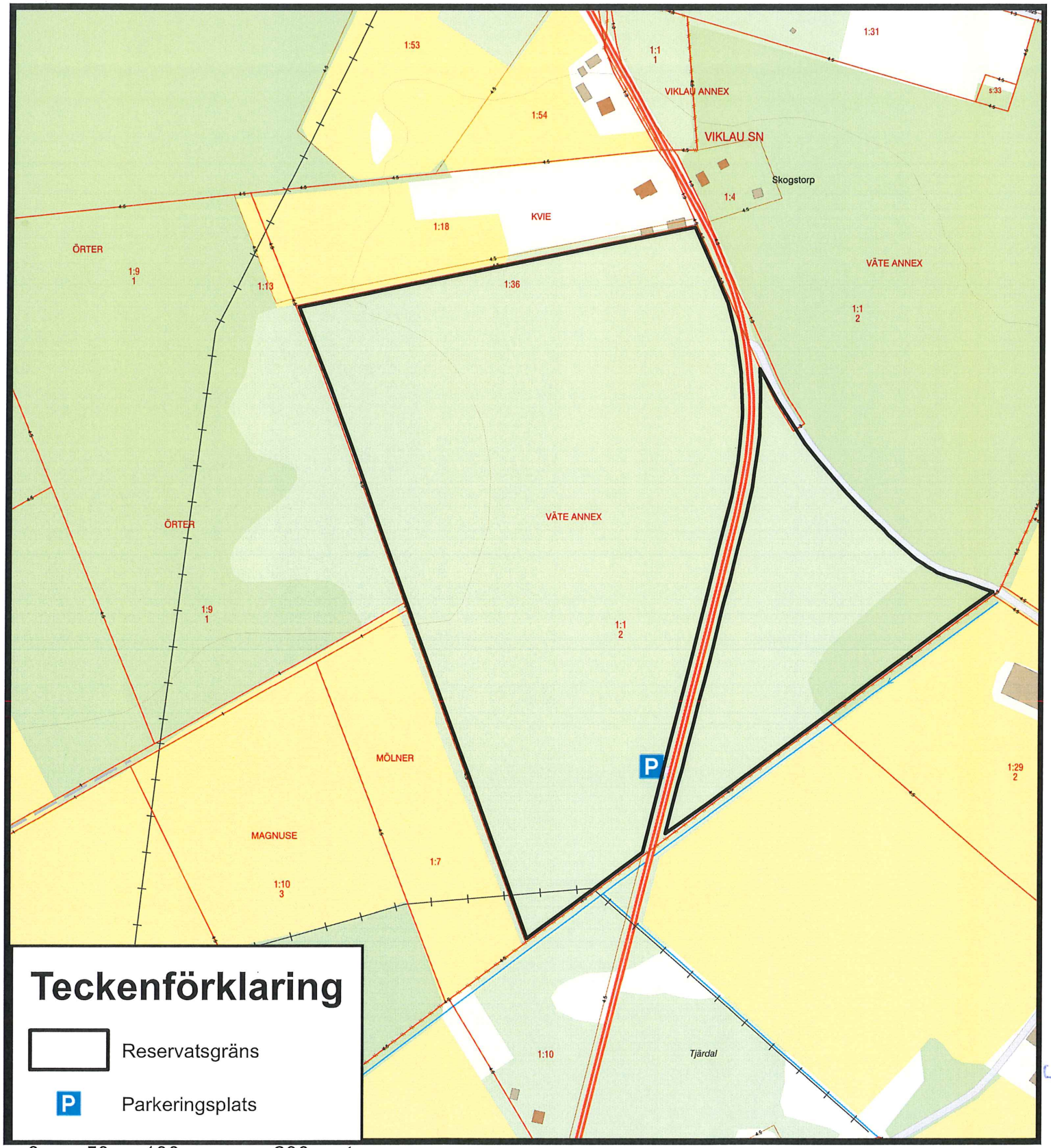

Teckenförklaring

Reservatsgräns

Parkeringsplats

0 50 100 200 meter

1:4 000

© Länsstyrelsen Gotland
© Lantmäteriet

Skötselplan för naturreservatet Fonnsänget

1. Beskrivning av området

Allmänt

Naturreservatet Fonnsänget ligger mitt mellan Visby och Hemse, lättillgängligt beläget utmed väg 142. Reservatet utgörs av två delområden som ligger på var sida om bilvägen. Vegetationen i reservatet är starkt präglad av slåtter och bete. Änget är ett kyrkoreservat och har skötts med traditionella metoder under lång tid. Änget har ett relativt stort inslag av lövträd såsom hassel, ek, ask och tall. Reservatet omfattar även naturtyperna ädellövskog och trädklädd betesmark.

Figur1. Naturavsnitt i Fonnsänget.

Naturmiljö

Reservatet omfattar en traditionellt hävdad löväng, även kallad änge, med intilliggande ädellövskog och trädklädd betesmark. Vegetationen i reservatet är starkt präglad av historisk skötsel i form av slåtter och bete. Hävden i änget har under de sista åren endast utförts i delar av området. I nordväst angränsar änget mot en tätbevuxen ädellövskog där hassel, ask och ek är de dominerande trädslagen. Grövre träd förekommer spritt men igenväxningen av hassel, ask, hagtorn och asp är påtaglig. Skogen har ett fåtal gläntor och flera registrerade fornlämningar i form av stenformationer. I det till största delen skuggade och sparsamt bevuxna fältskiktet i ädellövskogen finner man blåsippa och myskmadra. Mossmattor täcker delar av marken. Död ved i olika steg i nedbrytningsprocessen förekommer spritt i hela skogen. Reservatet har höga naturvärden i form av flora och marksvamp som framförallt är knutna till ängsmarken och ädellövskogen.

Naturtyper

Väster om väg 142 finns nordlig ädellövskog och löväng. Öster om vägen finns trädklädd betesmark och ung tallskog som utgör icke natura skog. Tabell 1 och figur 2 nedan visar reservatets naturtyper, klassat enligt art- och habitatdirektivet.

Tabell 1. Naturtyper i naturreservatet Fonnsänget.

Naturtyp	**Naturtypskod Natura 2000**
Löväng	6530
Nordlig ädellövskog	9020
Trädklädd betesmark	9070
Icke natura skog, ung kalkbarrskog	9908

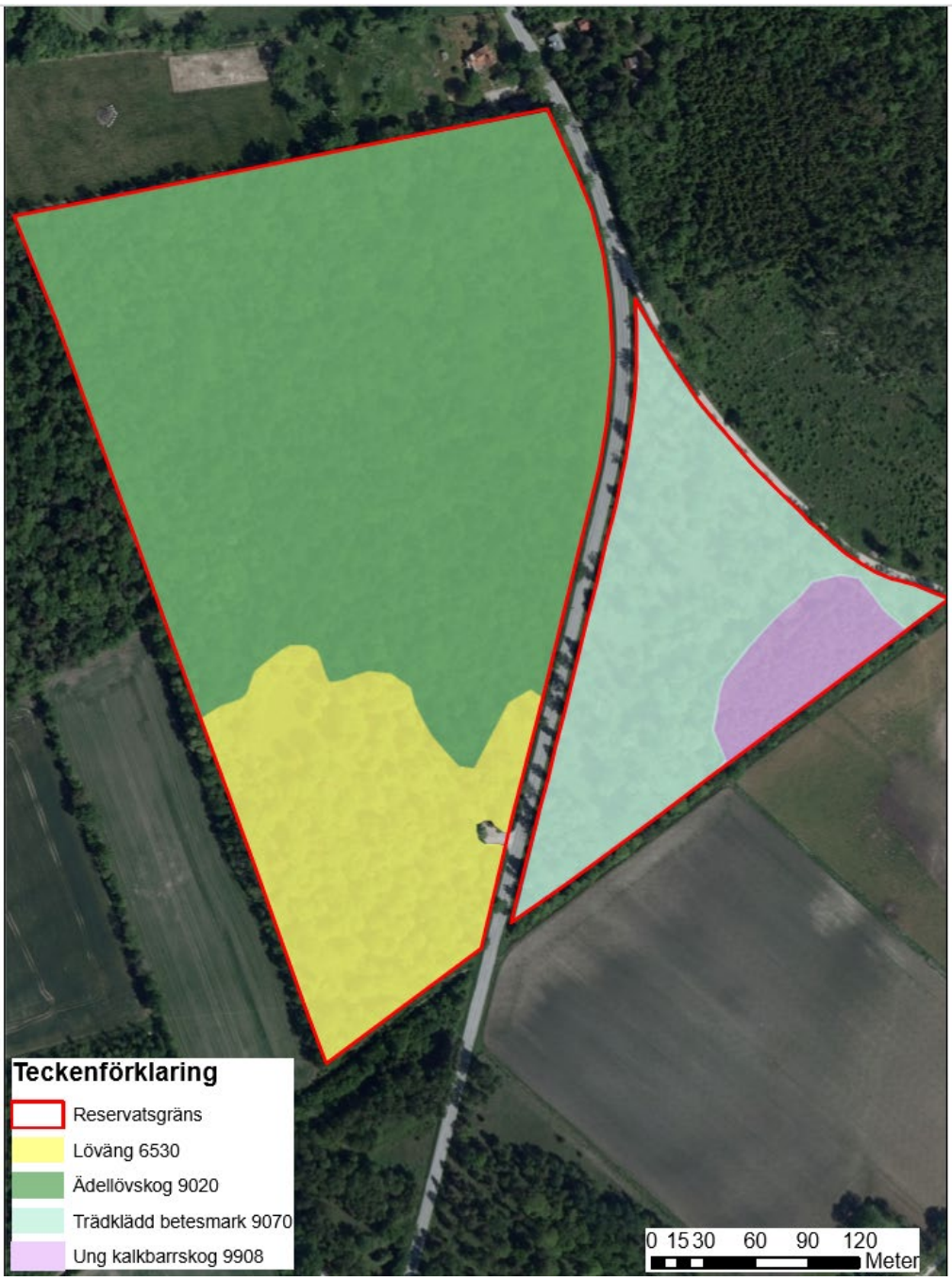

Figur 2. Naturtyper i reservatet.

Rödlistade arter

I Fonnsänget har ett högt antal rödlistade arter noterats. Många av fynden har gjorts i reservatets västra del och de visar tydligt att ädellövskogen och änget har höga kontinuitetsvärden. En mer utförlig artlista finner du under punkt 11 på sidan 13-14.

Ekosystemtjänster

Reservatet bidrar till ett bevarande av de ingående naturtyperna och arter knutna till dessa miljöer. Gammal skog binder kol, både i träden och i marken, något som tillsammans med andra kolfällor minskar koldioxidhalten i atmosfären. Detta motverkar växthuseffekten. Reservatet bidrar också till bevarandet av en gles skog med örtrikt och blommande fältskikt som utgör boplats och nektarkälla för många pollinatörer. Den absoluta effekten av detta kan vara svår att mäta, men generellt kan sägas att det råder stor brist på pollinatörer i landskapet och även stor brist på naturmiljöer som gynnar dessa.

Kulturmiljö och historik

Reservatet innehåller ett flertal fornlämningar. Gamla stensträngar löper genom området. I lövängen finns ett boplatsområde i form av husgrund med vallformig begränsning och en fossil åker.

Figur 3 visar en flygbild från 60-talet. Av fotot framgår att delar av reservatet varit betydlig mer öppna än i dag.

Fonnsänget är ett kyrkoreservat som skötts genom traditionell ängsskötsel med fagningen och slåtter fram till år 2015. Slåtter med lie togs tidigt över av maskinell slåttermaskin/balk i slutet av 1950-talet.

Reservatets östra del har en tydlig betesprägling med glest trädklädd mark och lågt växande fältvegetation. Lövängen och ädellövskogen har inte betats sedan 1940-talet.

Den rekommenderande skötseln syftar till att öppna upp delar av ädellövskogen och frigöra grövre träd, vilket kan återskapa skogens äldre karaktär.

Figur 3. Flygfoto från 1960-talet.

Tillgänglighet och Friluftsliv

Naturreservatet nås via väg 142 som skär igenom reservatet. I reservatet finns en parkeringsyta med bänkbord och informationstavla som beskriver den historiska ängsskötseln. Terrängen är överlag lättvandrad men ädellövskogen är relativt tätvuxen.
Reservatet ger besökaren upplevelsen av blommande lövängsmark, en varierad ädellövskog samt trädklädd betesmark med lågt betat fältvegetation.

I lövängen finns ett gårdskors som underhålls av markägaren. Här håller Hejde och Väte församlingar friluftsgudstjänster två gånger om året. I augusti månad klipps en gång i gräset från parkeringen till Gårdskorset för att öka tillgängligheten för besökarna.

2. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Generell skötsel för reservatet

Det övergripande målet med skötseln är att bevara reservatets naturtyper. Skötseln består i första hand av att återuppta ängshävden i änget. Betesmarken och lövskogen ska betas. Naturvårdsgallring av sly och buskar är aktuellt i änget och lövskogen. Reservatet är indelat i fyra skötselområden som framgår av skötselkartan i figur 4.

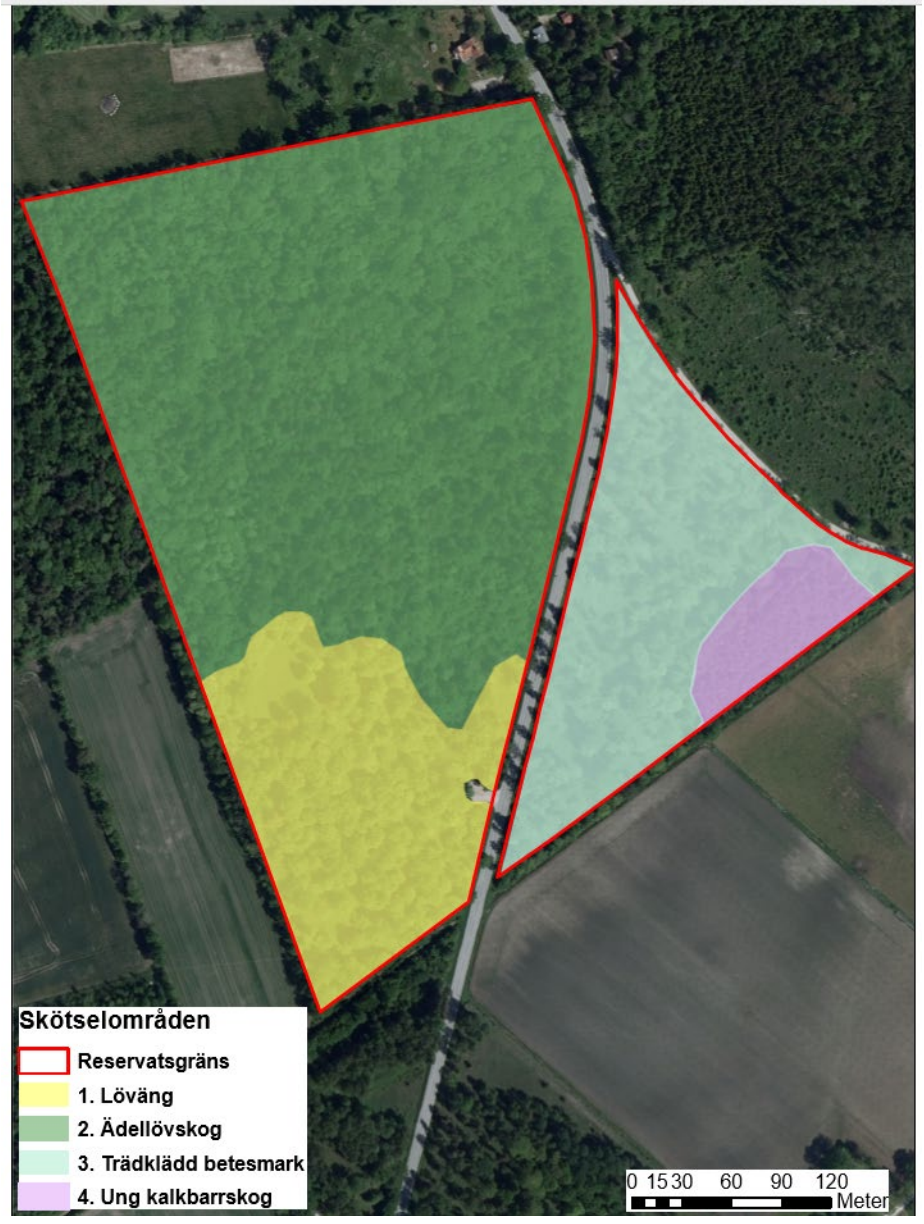

Figur 4. Figur visar skötselkarta för Fonnsänget

Skötselområde 1 Löväng

Beskrivning
Löväng där delar hålls öppna genom traditionell ängsskötsel. Förekommande trädslag är hassel, ask, alm, ek, björk och tall. Här finns grova och äldre träd samt mulmträd. Liggande och stående död ved förekommer. Fältskiktet är partivis frodigt med arter som midsommarblomster, brudbröd och gullviva. Ett flertal rödlistade arter, framför allt marksvampar och trädknutna lavar har observerats i änget. Under de senaste åren har skötseln halkat efter och mer högvuxna arter har kommit att dominera delar av fältskiktet. Hasseln har brett ut sig i delar av lövängen och skuggar fältskiktet. Historiskt sett har lövängen varit större och sträckt sig lägre norrut in i den del som nu är ädellövskog. Området har ej betats sedan 1940-talet. Slåtter har utförts med slåtterbalk sedan slutet av 1950-talet.

Bevarandemål
Lövängen ska få en mer öppen karaktär men samtidigt behålla vissa mer tätbevuxna delar. Inslag av äldre träd och buskage ska förekomma.

Skötselåtgärder
Lövängen ska hållas öppen med traditionella metoder. Fagning på våren och slåtter på sensommaren. Slåtter ska ske maskinellt eller manuellt. Klappning av träd får ske. Upp till 25 % av dagens yngre hasselbeståndet ska tas ner. Vid röjning av hassel är det viktigt att partier med täta delar sparas. Efterröjning av uppkommande busk- och slyvegetation får ske genom maskinell röjning. Fallna träd som hindrar skötseln får flyttas till utkanten av lövängen. Skogsbrynet mot intilliggande ädellövskog ska gallras vilket kommer att gynna ängsfloran. Efterbete får ske om slåttern uteblir eller om änget tenderar att växa igen.

Skötselområde 2 Ädellövskog

Beskrivning
Ädellövskog med äldre och grövre träd av ek och ask samt litet inslag av kraftigare alm, björk och tall. Spritt i skogen förekommer liggande och stående död ved, mulmträd, rotvältor och mosstäckta stenblock. Skogen är tät med ett stort inslag av sly och tunnare träd av hassel, ek, ask och hagtorn. Större delen av fältskiktet är skuggat och sparsamt bevuxet. I nordvästra delen finns partier med inslag av gran och tall som har skuggade markskikt med hakmossa.

Bevarandemål

Skogens strukturer och funktioner ska bibehållas. Tätare skogspartier och död ved ska förekomma i gynnsam omfattning. Skogsbrynet mot änget ska glesas ur och få ett större ljusinsläpp, vilket möjliggör för ängens flora att sprida sig in i denna del. Ett extensivt bete bromsar den pågående igenväxningen och ger skogen en mer varierad struktur.

Skötselåtgärder
Området ska betas extensivt med lamm eller nöt. Naturvårdsröjning av sly och träd med tunnare stammar får ske för att frilägga trängda grövre träd. På längre sikt kan plockhuggning ske för att skapa död ved.

Skötselområde 3 Trädklädd betesmark

Beskrivning
Betesmark, periodvis intensivt betad med lågvuxen gräsvegetation. Spritt i området finns grövre träd och ett litet inslag av död ved.

Bevarandemål
Öppen trädklädd betesmark med betespräglad flora, äldre träd och ett litet inslag av död ved.

Skötselåtgärder
Betet ska fortgå och den intilliggande yngre kalkbarrskogen kan inkluderas i samma betesfålla. Vid framtida behov får naturvårdsröjning ske.

Skötselområde 4 Ung tallskog

Beskrivning
Yngre kalkbarrskog med tall. Fältskiktet är skuggat.

Bevarandemål
Skogen får åldras och med den naturliga successionen kommer artsammansättningen att utvecklas mot att bli en äldre kalkbarrskog med höga naturvärden.

Skötselåtgärder
Skogen behöver till viss del gallras ur för att ge utrymme för träden att växa. När skogen har öppnats upp får betesdjuren möjlighet att gå in och skapa en beteseffekt i detta område. Vid framtida behov får naturvårdsröjning ske.

Bete

Ädellövskog, trädklädd betesmark och ung tallskog får betas extensivt. Lövängen har inte betats under de senaste 70 åren. Bete kan medföra en negativ påverkan på ängsmarkens artsammansättning och denna del stängslas därför av från den intilliggande ädellövskogen. Efterbete på sensommaren får dock ske i lövängen om slåttern uteblir eller om änget tenderar att växa igen.

Reservatet ska delas in i två betesfållor. En fålla väster om bilvägen och en fålla öster om bilvägen. Fållan väster om bilvägen ska täcka ädellövskogen. Fållan öster om bilvägen, som redan finns, täcker den trädklädda betesmarken och den unga tallskogen.

Framtida naturvårdsgallringar i den unga tallskogen underlättar för betesdjuren att ta sig in och beta.

Forn- och kulturlämningar

Reservatets fornlämningar består av stensträngar och husgrunder från förhistorisk tid. Dessa får röjas från växtlighet vid behov och i samråd med Länsstyrelsen. Vid röjning av växtlighet i eller invid fornlämningen vidtas försiktighet så fordonen ej skadar fornlämningen. Röjning bör göras när underlaget är torrt.
Stubbar och rötter måste lämnas kvar och fornlämningarna får ej övertäckas med ris.

Tillgänglighet och friluftsliv

Parkeringsytan ska utvidgas och hållas öppen och en skylt med information om reservatet ska sättas upp. Reservatets föreskrifter tillåter uppförande av toalettbyggnad, bänkbord och soptunna samt framtida anläggande av stigar genom reservatet. Betesfållor ska förses med stättor och självstängande grindar på strategiska platser vilket ger besökarna tillträde till hela reservatet. Framtida skötselinsatser i form av naturvårdsröjningar och anläggandet av nya stigar kommer att öka tillgängligheten för friluftslivet.

3. Information

Information om reservatet ska finnas på informationstavlor i reservatet och på länsstyrelsens hemsida samt på Naturvårdsverkets internetsida ”skyddad natur”.

4. Bränder och brandbekämpning

Bränder inom naturreservatet ska släckas enligt gällande lagar. Släckningsarbete sker i försiktighet och i samråd med reservatsförvaltaren.

5. Jakt

Rätten till jakt inom reservatet inskränks inte av reservatsbeslutet. Jaktutövandet får dock inte ske i strid med reservatsbestämmelserna.

6. Förvaltning och tillsyn

Länsstyrelsen har det övergripande ansvaret för förvaltningen av naturreservat i länet. Länsstyrelsen har ansvar för att skötseln i reservatet följer fastställd skötselplan. Länsstyrelsen har även den operativa tillsynen i naturreservat enligt 26 kapitlet miljöbalken. Det innebär att länsstyrelsen ska övervaka att föreskrifter samt eventuellt givna dispenser och tillstånd följs.

Länsstyrelsen kan teckna avtal med markägare eller annan part för utförandet av bevarande- och skötselåtgärder och/eller tillsyn.

7. Markering av reservatets gräns

Reservatsgränsen ska utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och Naturvårdsverkets anvisningar (Naturvårdsverkets handbok ”Att skylta skyddad natur”, s 88-101).

8. Dokumentation och uppföljning

Dokumentation och övervakning ska ske i enlighet med det program som beskrivs i Naturvårdsverkets rapport ”Uppföljning av skyddade områden i Sverige”. Länsstyrelsen ansvarar för dokumentation och uppföljning av skötselåtgärder och har det övergripande ansvaret för uppföljning och utvärdering av syften, bevarandemål samt gynnsam bevarandestatus.

9. Revidering av skötselplan

En översyn av skötselplan bör göras inom 20 år för att bedöma behovet av en revidering av planen.

10. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Tabell 3. Tabellen visar skötselåtgärder. Prio 1-4 visar i vilken ordning åtgärderna bör ske.

Åtgärd	**Prio**	**Var (skötselområde)**	**Vem**	**Frekvens**
Information på Länsstyrelsens hemsida	1	Länsstyrelsens hemsida	Länsstyrelsen	Engångsåtgärd
Utmärkning av reservatsgräns	1	Hela reservatet	Länsstyrelsen	Engångsåtgärd
Uppsättning av informationstavla	1	I anslutning till parkeringen, se beslutskarta i bilaga 1	Förvaltaren	Engångsåtgärd
Traditionell ängsskötsel med fagning, slåtter, höbärgning och klappning av träd	1	Skötselområde 1	Förvaltaren*	Återkommande
Uppsättning av staket för bete med stättor/grindar	2	Skötselområde 2-4	Förvaltaren*	Engångsåtgärd. Underhåll vartefter
Bete	2	Skötselområde 2-4	Förvaltaren*	Kontinuerligt. Skötselområde 1 får efterbetas vid behov
Röjning av sly- och buskvegetation samt efterarbete för att hindra nya skott	3	Hela reservatet	Förvaltaren*	Återkommande vid behov
Röjning av buskar och sly kring parkeringsytan för att göra ytan större.	3	Skötselområde 1	Förvaltaren*	Engångsåtgärd med efterföljande underhåll
Naturvårdsröjning av sly och buskar för att öppna upp runt trängda grövre träd	3	Skötselområde 2.	Förvaltaren*	Återkommande vid behov

Uppförande av en portal samt bandtun vid entrén till änget från parkeringsytan	4	Skötselområde 1	Förvaltaren*	Engångsåtgärd med efterföljande underhåll
Gallring av träd i tallskogen med fokus på att ge betesdjuren tillträde.	4	Skötselområde 4	Förvaltaren*	Engångsåtgärd med efterföljande underhåll
Plockhuggning med fokus på att skapa nya gläntor i de täta skogspartierna, säkra solbelysta grövre träd och tillgång till död ved	4	Skötselområde 2 och 4	Förvaltaren*	Vid framtida behov
Underhåll av informationstavlor	4	Samtliga skyltar	Förvaltaren*	Återkommande vid behov
Uppföljning	4	Hela reservatet	Förvaltaren	Återkommande enligt riktlinjer

**Förvaltaren eller annan (t.ex. markägare) som förvaltaren tecknar avtal med.*

11. Artlista

Förteckning över känd förekomst av rödlistade arter samt vissa andra naturvårdsintressanta arter inom naturreservatet Fonnsänget presenteras i tabell 4. Förteckningen ska ses som exempel på arter som förekommer inom reservatet, d.v.s. den gör inte anspråk på att vara fullständig.

Rödlistekategorier enligt den nationella rödlistan fastställd av Artdatabanken 2020.
Rödlistekategori:

- EN = starkt hotad (endangered)
- VU = sårbar (vulnerable)
- NT = nära hotad (near threatened)

En signalart är en art som signalerar höga naturvärden i skog. Karaktärsarter är ”vanliga” arter som utmärker (definierar) ett habitat. För de arter som rödlistade och är signalarter anges endast rödlistekategori.

Tabell 4. Några av de intressanta arter som påträffats i naturreservatet.

Vetenskapligt namn	**Svenskt namn**	**Rödliste-kategori**
Kärlväxter		
Galium odoratum	Myskmadra	Signalart
Epipactis helleborine	Skogsknipprot	Signalart
Lathraea squamaria	Vätteros	Signalart
Viola mirabilis	Underviol	Signalart
Fraxinus excelsior	Ask	EN
Ulmus glabra	Skogsalm	CR
Elymus caninus	Lundalm	CR
Svampar		
Entoloma euchroum	Lilanopping	Signalart
Gliophorus irrigatus	Grå vaxskivling	Signalart
Hygrocybe conica	Toppvaxskivling	Signalart
Cuphophyllus virgineus	Vit vaxskivling	Signalart
Hygrocybe chlorophana	Gul vaxskivling	Signalart
Hygrocybe mucronella	Bitter vaxskivling	Signalart
Gliophorus psittacinus	Papegojvaxskivling/ rödgrön vaxskivling	Signalart
Hygrocybe quieta	Luktvaxskivling	Signalart
Hygrocybe coccinea	Blodvaxskivling	Signalart
Hygrocybe acutoconica	Spetsvaxskivling	Signalart
Hygrocybe ceracea	Spröd vaxskivling	Signalart
Suillellus luridus	Eldsopp	Signalart
Leccinum pseudoscabrum	Hasselsopp	Signalart
Clavaria fragilis	Maskfingersvamp	Signalart
Clavulinopsis corniculata	Ängsfingersvamp	Signalart
Ramariopsis kunzei	Snövit fingersvamp	Signalart
Inocybe bongardii	Dofttråding	Signalart
Cortinarius saporatus	Sockelspindling	EN
Elaphomyces aculeatus	Taggig hjorttryffel	EN
Cortinarius prasinus	Grönkantad spindling	EN
Hemileccinum impolitum	Bleksopp	VU
Butyriboletus fechtneri	Sommarsopp	VU
Dermoloma pseudocuneifolium	Sammetsmusseron	VU
Inonotus hispidus	Pälsticka	VU
Clavariadelphus helveticus	Rodnande klubbsvamp	VU
Cortinarius arcuatorum	Grisspindling	VU
Lycoperdon mammiforme	Slöjröksvamp	VU
Cuphophyllus fornicatus	Musseronvaxskivling	NT

Microglossum olivaceum s.str.	Olivjordtunga s. str.	NT
Clavaria fumosa	Rökfingersvamp	NT
Ramariopsis subtilis	Ljus ängsfingersvamp	NT
Cortinarius olearioides	Saffransspindling	NT
Cortinarius rufoolivaceus	Slottsspindling	NT
Cortinarius elegantior	Kungsspindling	NT
Hygrocybe aurantiosplendens	Fager vaxskivling	NT
Hygrocybe punicea	Schalakansvaxskivling	NT
Hygrophorus cossus	Ekvaxskivling	NT
Lactarius violascens	Stor lilariska	NT
Caloboletus radicans	Rotsopp	NT
Fistulina hepatica	Oxtungssvamp	NT
Mossor		
Homalothecium sericeum	Guldlockmossa	Signalart
Lavar		
Phlyctis agelaea	Rikfruktig blemlav	Signalart
Scytinium teretiusculum	Dvärgtufs	Signalart
Arthonia spadicea	Glansfläck	Signalart
Bacidia fraxinea	Slät lönnlav	Signalart
Scytinium lichenoides s. lat.	Traslav	Signalart
Diplotomma alboatrum	Vitskivlav	Signalart
Megalaria grossa	Ädellav	EN
Gyalecta ulmi	Almlav	VU
Lobaria pulmonaria	Lunglav	NT
Schismatomma pericleum	Rosa skärelav	NT
Däggdjur		
	Fransfladdermus	VU

12. Referenslista

SLU Artdatabanken (2020). *Rödlistade arter i Sverige 2020*. SLU, Uppsala.

Artportalen, Artdatabanken SLU Data inhämtad 2018-10-05

Länsstyrelsen i Gotlands län. 2006. *Strategi för formellt skydd av skog i Gotlands län.*

Länsstyrelsen i Gotlands län. 2016. *Strategi och handlingsplan för skyddade områden som en resurs för friluftslivet 2017–2019.*

Naturvårdsverket. 2003. *Att skylta skyddad natur – en vägledning om skyltar, foldrar, vägvisning, gränsmarkering och Internet.*

Naturvårdsverket. 2010. *Uppföljning av skyddade områden i Sverige.* Rapport 6379.

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen. 2017. *Nationell strategi för formellt skydd av skog – reviderad version 2017.*

Johan Nitare och Skogsstyrelsen. 2019. *Skyddsvärd skog - Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning*. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.

Överklagandehänvisning

Om du inte är nöjd med Länsstyrelsens beslut, kan du **skriftligen** överklaga beslutet hos Regeringen**. Observera att du ska skicka eller lämna överklagandet till Länsstyrelsen i Gotlands län**, **621 85 Visby**. **Du kan även skicka in överklagandet via e-post till gotland@lansstyrelsen.se.** Det ska du göra därför att länsstyrelsen måste pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare till Regeringen.

Tiden för överklagande

Ditt överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor från den dag du fick del av beslutet.** Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ditt överklagande kan du be om att få ytterligare tid till att utveckla dina synpunkter och skälen till att du överklagar. Sedan är det Regeringen som beslutar om tiden kan förlängas eller inte.
Om någon annan part överklagar beslutet, till exempel en kommun eller annan myndighet, är tiden **tre veckor från det datum som står på beslutet**.

Ditt överklagande ska innehålla:

- vilket beslut som överklagas, beslutets datum och diarienummer
- hur du vill att beslutet ska ändras
- varför du anser att länsstyrelsens beslut är felaktigt

Skriv också följande uppgifter, om du inte tidigare lämnat dem:

- personnummer
- adress till bostaden
- telefonnummer där du kan nås
- eventuellt övriga uppgifter som behövs för att man ska kunna skicka handlingar till dig
- Om du har handlingar eller annat som du anser stöder din uppfattning, bör du skicka med kopior på dessa.
- Ombud
- Du har rätt att anlita ett ombud för att sköta överklagandet åt dig. I så fall ska ombudet underteckna skrivelsen, bifoga en fullmakt i original från dig samt uppge sitt namn, adress och telefonnummer.
- Ytterligare upplysningar
- Behöver du veta mer om hur du ska göra, går det bra att ringa till Länsstyrelsen, 010-223 90 00. **Fråga efter den som varit föredragande i beslutet**.